

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งน้ำธรรมชาติมากมายกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ถือเป็นชัยภูมิหนึ่งของโลกในการเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศทั่วโลก ทำให้อุณหภูมิสูงขึ้น มีความแห้งแล้ง ทำให้แหล่งน้ำต่างๆ แห้งขอดลงเป็นอันมาก อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม และการขยายตัวของชุมชนก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น

จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้มีความต้องการบริโภคสัตว์น้ำจืด(ประเภทปลา)มาก ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำจากธรรมชาติถูกเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์มากเกินไป จนไม่สามารถคงปริมาณและเกิดการทดแทนได้เท่าที่ควร อีกทั้งในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำเสื่อมสภาพ และลดพื้นที่ลง ซึ่งเกิดจากการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตของเมืองเป็นสาเหตุหลัก ที่เป็นผลให้สภาวะแวดล้อมเป็นพิษ เช่น มีการทิ้งสิ่งปฏิกูลต่างๆ ของเสียจากแหล่งชุมชน ลงในแม่น้ำลำคลอง การทำการเกษตร โดยการใช้สารเคมีต่างๆ เมื่อฝนตกก็จะชะล้างเอาตัวยาต่างๆ ที่ตกค้างอยู่ในดินลงสู่แม่น้ำลำคลอง การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ การสร้างถนน การจับสัตว์น้ำอย่างผิดวิธี ล้วนแต่เป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำทั้งสิ้น

ปลานิลเป็นปลาชนิดกินพืชเป็นอาหาร เลี้ยงง่ายปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมได้ดีมีความทนทานต่อโรค โตเร็ว ขยายพันธุ์ง่าย เมื่อมีรสชาติอร่อยสามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายอย่าง ทำให้เกิดความนิยมบริโภคปลานิลชนิดนี้ ทางกรมประมง ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ปัจจุบันจัดได้ว่าเป็นปลาที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีการเพาะเลี้ยงขายในเชิงธุรกิจ ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นอย่างมาก อีกทั้งในปัจจุบัน ประชากรทั่วโลกให้ความสนใจการบริโภคเนื้อสัตว์จากแหล่งสัตว์น้ำมากขึ้น เนื่องจากเนื้อปลามีโปรตีนสูงแต่มีไขมันและ

คลอเรสเตอรอลต่ำ ทำให้ลดการเกิดโรคหัวใจและโรคเกี่ยวกับไขมันอุดตันในเส้นเลือดอีกด้วย การทำฟาร์มเลี้ยงปลานิลจึงเป็นวิธีการหนึ่ง ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ จากสถิติฟาร์มผู้เลี้ยงปลา ในจังหวัดเชียงใหม่ปี 2546 พบว่ามีพื้นที่ในการเลี้ยงปลา 8,933 ไร่ 10,219 ราย ผลผลิตทั้งหมด 3,485,318 กิโลกรัม เป็นปลานิล 2,234,224 กิโลกรัม(64%) แต่มีปริมาณการบริโภคภายในจังหวัดรวมทั้งสิ้น 40,000 กิโลกรัมต่อวัน โดยเป็นปลาทุกชนิดของปลาน้ำจืด แต่มีผลผลิตที่ผลิตขึ้นภายในจังหวัดเพียง 7,000 กิโลกรัมต่อวัน (เทพรัตน์,2545)

จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการเพื่อการบริโภค อีกทั้งระบบการจัดการก็ยังไม่เป็นที่เชื่อถือต่อทั้งผู้ค้าและผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะมีการนำเข้าปลานิลแปลงเพศที่ผลิตจากอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย นับเป็นการสูญเสียโอกาสในการสร้างรายได้ของเกษตรกรภายในจังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจของกรมประมงพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในจังหวัดเชียงใหม่มีการเลี้ยงปลานิลมากที่สุด

ดังนั้นเพื่อเป็นการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเห็นสมควรให้มีการศึกษาถึงประสิทธิภาพในการเลี้ยงปลานิล เพื่อที่จะได้ทราบถึงการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร ปัญหา และอุปสรรคในการเลี้ยง และอะไรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิล จะได้นำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการพัฒนาการเลี้ยงปลานิลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรใน จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรกับประสิทธิภาพการเลี้ยงปลา ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและความต้องการของเกษตรกรในการพัฒนาการเลี้ยงปลานิล

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบถึง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิล ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ และเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่อนุหน่วยงานราชการ เอกชน หรือผู้ที่สนใจ

สมมุติฐาน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิล จากการใช้ปัจจัยการผลิตด้านส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ที่มีผลต่อผลผลิตปลานิล(กิโลกรัมต่อไร่)ที่จับได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในเขต จังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอสันทราย อำเภอสันป่าตอง อำเภอแม่วาง และ อำเภอแม่อริม) ตลอดจนเพื่อทราบปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการเลี้ยงปลานิล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

ปัจจัยทางด้านส่วนบุคคล

- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิล
- การปฏิบัติในการเลี้ยงปลานิล

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

- ลักษณะการเลี้ยงปลา
- แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงปลานิล
- รายได้จากการเลี้ยงปลา
- จำนวนเงินในการลงทุน

ปัจจัยทางด้านสังคม

- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ประมง
- การได้รับข่าวสาร
- การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร
- ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิล

ประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิล
-ผลผลิต/ไร่

นิยามศัพท์

ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา หมายถึง ประสบการณ์หรือระยะเวลาที่เกษตรกรได้เคยทำการเลี้ยงปลานิล (คิดจำนวนเต็มเป็นปี)

การปฏิบัติในการเลี้ยงปลานิล หมายถึง เกษตรกรได้มีนำเอาการเลี้ยงปลานิลตามหลักวิชาการของกรมประมงไปปฏิบัติจริงในฟาร์มของตนเอง

ลักษณะการเลี้ยงปลานิล หมายถึง ลักษณะการเลี้ยงปลานิลเป็นอาชีพของเกษตรกรสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ เป็นอาชีพหลัก และเป็นอาชีพเสริม

แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนคนของครอบครัวที่ใช้ในการเลี้ยงปลานิล

รายได้ หมายถึง รายได้ของเกษตรกรที่ได้จากการจำหน่ายปลาต่อรอบการผลิตโดยไม่หักต้นทุน

จำนวนเงินในการลงทุน หมายถึง จำนวนเงินทุนแรกเริ่ม ที่นำมาใช้ในการกระบวนการเลี้ยงปลานิลเช่น ค่าขุดบ่อ ค่าพันธุ์ปลา ค่าอาหาร ค่าเครื่องสูบน้ำ ฯ

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ประมง หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้ติดต่อพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ประมงที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในรอบปีที่ผ่านมา

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลจากสื่อต่างๆเช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารการเกษตร/ประมง เจ้าหน้าที่ประมง เพื่อนบ้าน เอกสารวิชาการเผยแพร่ การเข้าร่วมประชุม การดูงานและการฝึกอบรมในรอบปีที่ผ่านมา

ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิล หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรในการเลี้ยงปลานิลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น การเตรียมบ่อก่อนการเลี้ยง การเลือกพันธุ์ การให้อาหาร การจับผลผลิต การป้องกันโรคและศัตรูปลา

ประสิทธิภาพการเลี้ยงปลานิล หมายถึง ปริมาณของผลผลิตปลานิลที่ได้จากการเลี้ยงของเกษตรกร วัดโดยผลผลิตเป็นกิโลกรัมต่อไร่ต่อรอบการผลิต

ขนาดพื้นที่ทำการเลี้ยงปลา หมายถึง จำนวนพื้นที่ที่ทำการเลี้ยงปลานิลทั้งหมดของเกษตรกรทั้งที่เป็นของตนเอง และเช่าผู้อื่นเลี้ยง

ปริมาณผลผลิต หมายถึง ปริมาณผลผลิตของปลานิล ที่เกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวได้ในรอบการผลิต โดยที่ผลผลิตดังกล่าวจะรวมถึงผลผลิตทั้งหมดที่เก็บได้จากฟาร์มเลี้ยงปลานิลนั้นๆ (คิดเป็นกิโลกรัม)

รอบการผลิต หมายถึง รอบระยะเวลาการเลี้ยงตั้งแต่ปล่อยปลาลงเลี้ยงถึงจับจำหน่าย นับเป็น 1 รอบ

ฟาร์มเลี้ยงปลานิล หมายถึง สถานที่ประกอบการเพาะเลี้ยงปลานิลเพื่อจำหน่าย

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในจังหวัดเชียงใหม่

บ่อ หมายถึง หน่วยเลี้ยงสัตว์ซึ่งขุดขึ้นด้วยแรงคนหรือเครื่องจักร ตามปกติจะมีรูปสี่เหลี่ยม และหมายรวมถึง บ่อที่ทำขึ้นจากปูน ไม่ว่าจะป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลมก็ตาม

รูปแบบและวิธีการเลี้ยงปลา หมายถึง ลักษณะการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เช่น เลี้ยงไก่อบน บ่อปลาร่วมกับการเลี้ยงปลา เลี้ยงปลาในบ่อดิน เลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ เลี้ยงรวมกันหลายชนิดปลา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved